

8399 J2

D.S. WERN. L. SR.

Wilno, dnia 1 grudnia 1921 r.

KOM. GŁÓWNA POL. PARTII KRAJOWEJ

ŚCIŚLE TAJNE

KSP

DZIAŁ DOKUMENTACJI

Liczba 6473

RAPORT SYTUACYJNY

za miesiąc listopad 1921 r.

Sytuacja polityczna. Nastroj ludności znacząco polepszył się. Pomyślenie załatwienia sprawy Górnego Śląska, co w znacznej części

wzrostło, w szczególności w miastach, w związku z tym, że w tym czasie

wpłynęło na podniesienie się waluty, dodało ludności

patryjotycznie nastroszonej słuchy do dalszej pracy

wokoło ugruntowania lasu wileńszczyzny i mocne wreszcie

wiadomości, że sprawa ta zostanie wypracowana zgodnie z

Wileńszczyzna przyłączona została do Litwy.

Projektowane przeprowadzenie wyborów na terenie

litewskiej, co oznaczało dla Litwinów wywołanie abstynencji

od udziału w głosowaniu, ponieważ tylko oddanych sobie

nie w pierwszym rządzie żydów oraz białorusinów. W

ostatnich czasach zarówno rząd Kowieński, jak i dążące

litewscy na tym terenie operujący, starają się

pozyskać żydów przez podkreślenie, z jakich to

będ i przywilejów korzystają oni w Kowieńszczyźnie

oraz przez zestawianie tych z sytuacją, pod tym wzglę

nie, stara się całą akcję sparyalizować, lub przynaj

mniej wycofać, co oznaczałoby znaczący sukces

litewski, który na niekorzyść Litwinów

przewidywać celu litwini usiłują wywołać abstynencję

od wyborów. Głównym zadaniem odstręcanie

od udziału w głosowaniu, ponieważ tylko oddanych sobie

nie w pierwszym rządzie żydów oraz białorusinów. W

ostatnich czasach zarówno rząd Kowieński, jak i dążące

litewscy na tym terenie operujący, starają się

pozyskać żydów przez podkreślenie, z jakich to

będ i przywilejów korzystają oni w Kowieńszczyźnie

oraz przez zestawianie tych z sytuacją, pod tym wzglę

ADJUTANTURA GENERALNA
NACZELNEGO WODZA
L. D. 8399 J2
Wpisano dn. 29. XII 1921 r.
Wyszło dn. 133 roku
Zakęszników

YIVO
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

... parującą w Wileńszczyźnie, a głównie w Rzeczy -
pospolitej Polskiej, z którą zlanie projektują polacy.
... tym się też tłumaczy nawiązanie ponownie między
rządem litewskim a białorusinami stosunków, ostatnio
... powstających w dość napiętym stanie. Rząd litewski
na akcję przeciwwborczą sygnował rządowi białoruskiemu
pokazną sumę,

Wpływy tej planowej pracy są widoczne. Przewód-
cy białorusinów wykorzystują każdy moment, by zaintere-
sować i ożywić szerszą ludność, która nie jest zdolna
obecnie do uprawiania samodzielnej akcji politycznej.
Energiczne te zabiegi wyczuwa się zwłaszcza we wscho-
dniej części Wileńszczyzny, gdzie białorusini są skupie-
ni w większej masie.

Śród żydów ostatnio wyczuwa się również wzmożo-
ne zainteresowanie sytuacją, wynikłą wobec projektowa-
nych wyborów. Śledzą oni uważnie wypadki, odbywają się
codziennie posiedzenia, na których dyskutowane są prze-
różne zagadnienia w związku z wyborami.

Działacze żydowski, zachowujący do tej pory po-
zorną neutralność, maskując do pewnego stopnia nawet ży-
czliwość dla rządu obecnego, zmuszeni są teraz do za-
jęcia wyraźnego i zdecydowanego stanowiska. Ostatnie swe
słowo ważą skrupulatnie, chcąc uzyskać od rządu wszystko
co tylko się da, to też odkładają decyzję swą pod rozma-
itymi pretekstami. Ostatnio zaś uzależniają tę od ogło-
szenia ordynacji wyborczej. Najważniejszym czynnikiem
dla żydów jest to, czy będzie zwołany Sejm Wileński,
czy też Zgromadzenia Narodowe. W ostatnim wypadku żydzi
w głosowaniu udziału nie wzię, gdyż pogodzić się nie
chcą, by zerwać łączność chociażby tylko federacyjną,
co otworzyłoby szerokie horoskopy na przyszłość.

Ludność patriotycznie usposobiona, a więc pola-
cy, część białorusinów i karaimowie z mających być za-
rządzonych wyborów są bardzo zadowoleni, upatrując w tem
rozwiązaniu losu Wileńszczyzny.

Wskazywano na konieczność zaoferowania zainteresowania, co w opinii władz wyraża się przez ilościowe i jakościowe zmiany w liczbie i zwoływane zebrania dyskusyjne natomiast coraz bardziej aktualny: „Wybory”.

Zaistnienie wyjazd gen. Żeligewskiego sprawia duże zaniepokojenie ludności.

Tajne organizacje.

W Włodzimierzach i innych miejscach stwierdzono obecność organizacji białoruskiej w ramach belszewickich, podsyłane gotówką i innymi środkami przez Kiewne.

W wschodniej części Litwy Środkowej ujawniono zaczątki nielegalnej organizacji żywojskowej, dążącej do wywołania powstania białoruskiego. Wskazywano na energiczne organizowanie tego ruchu przez Kiewne. Ludność miejscowa skutecznie przeciwdziała tej akcji.

Związek Strzeleców Litewskich w dalszym ciągu działa, chociaż wyczerpując się, co znacznie traci na sile liczebnej i zapale. Wynika to z pogorszeniem warunków ekonomicznych w Kowieńszczyźnie.

Zwłędni partyzanci we wsi Darguże utrzymują ścisły kontakt z partyzantami w Lejpunach, Klepaczach, Wejksztanach, Czarnych Kowciach. Niszczą oni nasze urządzenia techniczne, jak linie telefoniczne i kable telegraficzne, a nawet aparaty radiowe. Zuchwałego napadu dokonali partyzanci we wsi Żyryki, gm. Orańskiej. W liczbie przeważają - co przeliczyli się z patrolującymi kerdem dwóch żandarmów, których zdradźców zamordowali i ciała ich rzucili pod lód.

W północnej części pasa neutralnego, t.j. w Muśnikach, Szyrwintach, Giedrągciach również stwierdzono obecność partyzantów, przeprowadzających jednocześnie wywiady po naszym terenie.

Ostatnio, wobec zabójstwa w Szyrwintach dwóch milicjonów, litwinów w tej miejscowości stosują środki zapobiegawcze. Coś więcej, tu samowolnie żołnierzy z karabinem maszynowym. Ludność polska, zamieszkała w pasie neutralnym, tworzy organizację, która breni się

skierowane przed sądami.

W związku z działającymi w powiecie Święciański -
skim komunistami, o czym wspomiano w poprzednim rapor-
cie mającymi siedzisko w Now. Święcianach i Podbroczniu,
pozostającymi w kontakcie z organizacją podobną w Wil-
nie. Dział 5 X. aresztował kurjera bolszewickiego, Mac-
Zaw. TELESZEWSKIEGO, oraz dwóch jego towarzyszy.

Akcja przedwyborcza.

W związku z mającymi odbyć się wyborami do Sejmu
Wileńskiego, teren Litwy Środkowej podzielono na okręgi
wyborcze. Główny Komisariat Wyborczy poobsadzał już
wszystkie okręgi przez komisarzy i starszych instrukto-
rów, którzy przy pomocy zorganizowanego personelu sporzą-
dzają spisy wyborców, a jednocześnie udzielają objaśnień
ordynacji.

Ludność z małymi wyjątkami ochętnie wpisuje się
na listy. Urzędnicy cieszą się zaufaniem i posłuchem.
Jedynie tylko w okręgu Komane na komisarza wyborczego
naznaczono p. KOTOCZKĘ, zdecydowanego i dobrze znanego
tu litwomana.

Na długo przed ogłoszeniem dekretu o ordynacji
wyborczej do akcji agitacyjnej przystąpiły ugrupowania
społeczne i polityczne.

Najenergiczniej poczyna działać Związek Ludowo-
Narodowy, który w ciągu dni ostatnich zorganizował sze-
reg wiecy publicznych, na których były wygłaszane mowy
przez sprowadzonych z Warszawy posłów do Sejmu. Zwią-
zek Ludowo-Narodowy na czele z prezesem p. RACZKOWSKIM
zblokowany został z innymi, mniej licznymi ugrupowaniami
prawicowymi a więc: Narodowym Zjednoczeniem Ludowym,
Demokracją Chrześcijańską, Chrześcijańskim Związkiem Za-
wodowym i nieliczną grupą Bezpartyjnych Narodowców. Zblo-
kowane te stronnictwa mają wystawić wspólną listę kan-
dydatów na posłów nie do Sejmu, lecz obywatelskiego Zgroma-
dzenia Orzekającego, którego zadaniem będzie wypowiedze-
nie się za wcieleniem do Polski, jak chcą te ugrupowania.

Po prowincji, a nawet w każdej wsi ujwija się agitatorzy, Związku Ludowo-Narodowego lub innych zblokowanych zbirów stronnictw i w zależności od usposobienia ludności zebranej występują jako przedstawiciela najlepiej widzianej w danym momencie partji.

Kursują wersje, że zblokowane prawica zapewnia głosy za swą listą przez zaoferowanie za nie do 20.000 marek.

Blok ten utworzył biuro wyborcze p.n., „Centralny Polski Komitet Wyborczy”, - gdzie prowadzona jest energicznie agitacja przedwyborcza.

Dnia 13.XI. zwołany był do Wilna przez inicjatorów P.S.L. kongres, na który przybył p.premjer - p.Wikentj WITOS. Posiedzenie odbyło się przy bardzo małej ilości zebranych. Przywódcami tego ugrupowania są: p.p. STANIEWICZ, WEDZIAGOLSKI, WĘCKOWICZ, BOJKO, ERDMAN i inni.

Stronnictwo posiada dość duży wpływ wśród mas włościańskich.

P.S.L. stoi na gruncie federacji, dąży więc do powołania Sejmu stałego, któryby ujął w swe ręce starwilenszczyznę jako ciało ustawodawcze i suwerenne.

P.S.L. powołało do życia „Biuro Propagandy Wyborczej”.

Energicznie i dość efektywnie prowadzi pracę agitacyjną Związek Obrony Woli Ludności należący do Polaków na którego czele stoi rektor tuż. Uniwersytetu p. PARCZEWSKI zaś dzielne wiceprez. z gównie ze Związkiem Ludowo-Narodowym o nazwie p.p. alskie, sekretarz tego Związku, p. Studnicki Wacław.

Zw. Obr. woli ludu, występuje jako bezpartyjny i grupuje dość poważne ilościowo organizacje, jak: Liga Robotniczą, Kolejarzy z P.Z.K., Pracowników Miejskich i inne także inteligencji pracującej.

Organizacja ta stoi na gruncie takim samym, jak Zw. Ludowo-Narod., wysuwa jednak odrębnych swych kandydatów na posłów.

Polska Partja Socjalistyczna Litwy i Białorusi

kierownictwem p. ZASZTOWTA, do wyborów przystąpi, jak się zdaje, samodzielnie, opierając się na własnych siłach. Do tej pory akcji przedwyberczej nie rozpoczęła.

Litwini oświadczyli, że udziału w wyborach nie wezmą, natomiast przez miejscowych i sprowadzanych działaczy, za pośrednictwem gazet perjedycznych, oraz wydawanych pod postacią jednodniówek w języku polskim, redagowanych przez całą serżę litwinów, usiłują wybory przedstawić jako bezcelową szopkę i odwieść jak najszersze kręgi społeczeństwa tutejszego od udziału w głosowaniu. W pierwszym rzędzie liczą na białorusinów i żydów.

Białorusini dzielą się pod tym względem na dwie grupy, t.j. na głosujących i niegłosujących.

Partją idącą ze społeczeństwem polskim, kieruje pan ALEKSIUK Paweł, który, celem zainteresowania swych ziemaków zwołuje do Wilna kongres.

W ciężkiej sytuacji znaleźli się żydzi, którzy, orientując się, że Polska jest już potęgą i łącząc się z nią, zapewniliby sobie dobrą materję, nie chcą jednak stracić spraw nacjonalnych jakie daje im Litwa, nierokująca, jak taka, perspektyw na przyszłość. Najchętniej chcieliby widzieć Litwę Środkową sfederowaną z Polską i Litwą Kowieńską.

Wobec stanowiska, jakie zajęły, według ich zdania, najwplywowsze organizacje, nie mają nadzieji, by marzenia ich ziściły się. Wobec tego targują się obecnie z Rządem o gwarancje uzyskania praw dla siebie, takich, jakie dają im Litwa.

Czy wszystkie ugrupowania żydewskie zajmą stanowisko jednolite i jakie mianowicie - najbliższa przyszłość pokaże.

Prasa.

W Wilnie wychodzą następujące wydawnictwa perjedyczne:

„Rzeczpospolita,, - dziennik, organ Wileńskiego Nar. Zjedn. Ludów. oraz Wileńskiego Bloku Narodow., redagowany przez Aleksandra HRYNIEWSKIEGO.

„Gazeta Wileńska,, - dziennik Straży Kresowej.

red.

przez Janusza OSTROWSKIEGO.

„Słowo Wileńskie„ - dziennik, podpisywany przez Justyną CYWIŃSKIEGO, stanowi organ P.S.L. Ostatnio zazna-
czył się opozycyjnym stanowiskiem względem przedsta-
wicieli administracji tutejszej.

„Gazeta Krajowa„ - dziennik, organ federalistów
tutejszych, red. przez Ludwika CHOMIŃSKIEGO.

„Śłos Wileński„ - tygodnik, organ Demokracji
Narodowej, red. przez Leona PERKOWSKIEGO.

„Przegląd Wileński„ - tygodnik, wydawany przez
grupę polskich inteligentów, porostający^{ch} w ścisłych sto-
sunkach z rządem Kowieńskim, a popierających ideę Wielkiej
Litwy. Red. Ludwik ABRAMOWICZ.

„Odrodzenie„ - tygodnik, pod red. L. Zaremby,
stanowi organ stronnictwa „Odrodzenie„.

„Ziemia Wileńska„ - tygodnik, red. przez S.
MYDLARZA, wydawnictwo Straży Kresowej.

„Nasz Sztandar„ - tygodnik, podpisywany przez
B. SIENKIEWICZA, oraz

„Cooperacja„ - tygodnik, red. przez A. TREPKE.

Dwa ostatnie wydawnictwa stanowią organy naro-
dowo katolickie.

Z wydawnictw litewskich pochodzą.

„Vilnietis„ - dziennik, red. przez Michała
BIRŻYSKĘ, organ nacjonalistów litewskich.

„Musu Balsas„ - tygodnik, red. przez ks. J.
GRĄDZKIEGO, wydawnictwo dla krzewienia wśród litwinów
idei zgody Litwy z Polską.

„Vilnius Garsas„ - tygodnik, wydawany przez
M. MARCISZEWSKĄ, organ nacjonalistów litewskich, przezna-
czony dla ludu wiejskiego.

„Nowiny Wileńskie„ - pismo poświęcone, red.
przez Wacława KOZŁOWSKIEGO, organ, według deklaracji, pro-
pagujący zgodę polsko-litewską, w rzeczywistości wrogo
odnoszący się do obecnego Rządu i ustroju państwowego.

Od dnia 23.XI. wychodzą codziennie jednodniówki litewskie, red. w języku polskim przez różnych redaktorów. Cztery ostatnie numery zostały skonfiskowane przez władze administracyjne.

Z wydawnictw białoruskich wychodzą tygodniki:

„Krynica,, - red. przez HRYNIEWICZA, „Białoruski Zwon,, - wydaw. przez Fr. ALACHNOWICZA i „Białoruskija Wiedomości,, - pod redakcją M. GARECKIEGO.

Wszystkie wymienione wydawnictwa są organami nacjonalistów białoruskich, dążącymi do powaśnienia ludu białoruskiego z polakami.

„Jedność,, - tygodnik, red. przez W. SYSKO, wydawnictwo propagandowe, dążące do pogodzenia i współżycia białorusinów z polakami.

Wydawnictwa rosyjskie:

„Wileńskoje Utro,, - dziennik, wydawany przez GAWRYŁOWA i ROMASZOWA, obliczony na zysk, bez zabarwienia politycznego.

„Litowskaja Szparyjalnyja Wiedomości,, - miesięcznik, red. przez W. BOHDANOWICZA. Wydawnictwo nacjonalistów rosyjskich, nieuznających w Wileńszczyźnie innej państwowości, jak rosyjskiej.

Wydawnictwa żydowskie:

„Unser Frajnd,, - dziennik, red. Mojżesz KAHAN, organ sjonistyczny.

„Unser Tog,, - dziennik, red. Zelman REJZYN, organ demokracji żydowskiej.

Prócz wymienionych wychodzi jeszcze kilka innych pism apolitycznych.

W ostatnim okresie reemigracja znacznie zmniejszyła się, jednak z Rosji w dalszym ciągu powracają reemigranci.

Przez Urząd Emigracyjny w Nowo-Swięcianskach w okresie sprawozdawczym przeszło ogółem 677 osób. Z tej liczby - z Rosji 572, - z Litwy - 13, Łotwy - 79, Estonji - 29, Czechosłowacji - 4 osoby.

reemigracja i
chodzący.

Przebieg choroby w Wilnie przebiegał z ciężkimi 770 reemigracyjnymi
zranieniami.
Ponadto także wiele osób z Ameryki, które tu osiedliły
laga się integrować z wzorową gospodarką.

Wohndienstleistungen. W ciągu okresu sprawozdawczego
do Rosji wyjechały trzy osoby, do Afryki - 6 osób. O
powrocie na wyjazd do Afryki starają się trzy osoby.

Według posiadanych informacji Udział Reemigracyjny
nie stała się ciężej obciążona. Brak opieki nad
ochronkami. Sali nie są ogrzewane, a reemigranci zmuszeni są
wypaść na gołej podłodze.

ADDUZYTORIA

Wobec reorganizacji obsady linii Korpusowej przez
St. Kontrolną i Złoty-Przebieg, w okolicach Przekonano się
często przekraczanie granicy w obie strony w sposób niele-
galny. Kwinty tu zamieszkuje oraz włączona z tym powiatem
właściwość, uprawiana przez rolników miejscowych. W miejscowości tej
ludność ukazuje się na ulicach, a niektóre koczowniczo żyją
wzdłuż innych rzek, do przysięgi, znajdujących się tu
oddziałów wojskowych.

W miesiącu sprawozdawczym ujęto 10 osób, którzy wraz z rodzinami i opiekunami
kierowali się na linię Kowieńską. Udział ciężej wzięli w życie
wsi brzozy. Według posiadanych wiadomości byli oni pod
dawcą w popołudniu nadzorca i w obszarze kary ratowali się
ucieczką.

Subwizja m. Podbrozia została zawieszona z powodu
dziej przez miejscowego p. Starostę za wydaniem fałszywych
świadomości, pod gróźbami to wynagrodzenia.

Personel Centralnego Biura Gospodarczego na st. t.
wobec, na obszarze z danymi w sprawie REEMIGRACJI
zadany przez sprawozdawcę i jego powiat, stanowiącego
nazw. Interdenty W. L. St.

Na st. kolejowej w Wilnie wykazano się
towary w kierunku granicy, posiadają i patentów odpowiednich
Opisano to dokonano w sposób, w którym w tym celu
przez st. t.

Do Działu 5 f. nadejdą wiadomości, że pisarz gminy Łyntupskiej popeźnia nadużycia przez bezprawne użytkowanie podwó. Jest pijakiem nałogowym, wobec czego zaniebduje czynności służbowe, dając tem powód do niezadowolnień interesantów i władz.

Działalność
własna.

W ciągu ubiegłego miesiąca Dział 5 f. z ważniejszych spraw załatwił:

sprawę SUSZKIEWICZA Anteniego - rezydenta na m. Wilno, uprawiającego szpiegostwo na rzecz Rosji bolszewickiej. W związku z tem schwytane dwóch kurjerów Suszkiewicza, przewożących korespondencję i pieniądze z Rosji do Wilna i odwrotnie. Są to: BOŁDYREW Teodor, vel LESZCZYŃSKI, vel BUDEJKO, vel GIL Jan oraz KONDRACKI Andrzej, pseudonim WOJNICZ Bronisław lub KONDAKOW Jan.

W innych sprawach na rzecz bolszewji aresztowane:

RUTSZTEJNA Hirsza, SZRAJBMANA Berysa, KUGŁANOWA Adama, RASKINA Józefa, BOTWINIKA Szymona, GANELEGA Merucha, BOGINA Arena, TELSZEWSKIEGO Stanisława, WIDECKIEGO Załkinda, CZERNOBRODKĘ Szmula-Hirsza, LEWINA Arena, ALPEROWICZA Chaima i SZAPIRO Eljasza.

Za należenie do partyzantki litewskiej i wrogą działalność - GARZO Jana, STANKIEWICZA Jana i BUTKIEWICZA Wincentego. Za kłopotarstwo nielegalnej literatury pociągnięte do odpowiedzialności: KLEBANOWA Tite i SZAPIRO Samuela.

Kierownik Działu 5 f. K.G.X.P.P.L.Śr.

Otrzymują:

1/	Delegatura Rządu Rzeczyposp. Polsk.	- 1
2/	Depart. Spraw Wewn.	- 1
3/	Adjutant. Gen. W. L. Śr.	- 1
4/	Nacz. Wódza	- 1
5/	Oddział II-gi W. L. Śr.	- 1
6/	Ekspezyt. Nacz. D-twa W. L. Śr.	- 1
7/	Główna Kem. Pol. Państw. w Wilnie.	- 1
8/	„ „ w Warszawie	- 1
9/	Prokurator Sądu Okr. w Wilnie	- 1
10/	Starostwo Grodzkie w Wilnie	- 1
11/	„ „ pow. Wileńskiego	- 1
12/	Archiwum	- 1